

BEHANDLING AF SEKSUALFORBRYDERE – DEN CANADISKE MODEL

AF BETH GROTHE NIELSEN

By stripping convicted rapists of all power,
prison is bound to make them even more power
frustrated and angry and even less able to relate
to women as equals.

Maria Los (1990, s. 168).

INDLEDNING

Det er efterhånden almindeligt erkendt, at seksuelle overgreb – især mod kvinder og børn – er et udbredt fænomen. Men debatten både i faglig sammenhæng og i massemedierne viser, at ikke alle former for seksualforbrydelser er lige "interessante" på et givet tidspunkt. I 1970'erne var det først og fremmest voldtægt, der – takket være kvindebevægelsen – kom på dagsorden. I det seneste tiår har fagfolk især beskæftiget sig med incest og lignende overgreb mod børn inden for familien, og der foregår stadig en til tider ganske ondsksfuld udveksling af argumenter for og imod børns – og voksne kvinders – troværdighed i denne sammenhæng. Efter nogens opfattelse er der ligefrem tale om et "backlash", styret af en lille gruppe mennesker, som ikke ønsker sandheden for dagen. (Myers (ed.), 1994).

Stort set al forskning viser, at de fleste overgreb mod børn – seksuelle som fysiske – bliver begået inden for hjemmets fire vægge eller i hvert fald af mennesker, som børnene kender, og at disse overgreb både kan være ekstremt grove og foregå over lang tid. Men det er generelt ikke den slags seksualforbrydelser, som medierne – og dermed politikerne – interesserer sig mest for. Forældre og onkler stemmer ikke med stereotype forestillinger om seksualforbrydere. Det foretrukne billede er: En fremmed mand, der kaster sig over en tilfældig lille pige, bortfører hende og forgriber sig på hende i en mørk skov. Det er billedet af et sexuhyre, ikke en familiefar, man vil se. Det er den gammeldags "børnelokker", som kan ophidse pressen, offentligheden og politikerne.

Det var da heller ikke et par bøger med beskrivelser af, hvad børn kan blive udsat for derhjemme (Nielsen, 1991 og 1995), som for alvor fik debatten om reaktioner over for seksualforbrydere igang i Danmark. Det var derimod især én konkret sag i sommeren 1995 af typen: Recidiverende seksuel afviger. Den psykiatriske overlæge ved Anstalten ved Herstedvester, hvor manden havde afsonet sin seneste dom, blev i august 1995 i Politiken citeret for at udtale: "Det kommer ikke som nogen overraskelse, at han har gjort det igen", idet han under afsoningen havde nægtet at modtage den tilbudte behandling (kemisk kastration og samtalerapi). Senere

fulgte Berlingske Tidende op med udtalelser fra en anden psykiater ved anstalten. Tilsammen efterlod de det indtryk, at medicinsk kastration af seksualforbrydere i mange tilfælde er den eneste mulighed for, at terapeuten kan få dem i tale, idet sexfantasier fylder deres hoveder og blokerer for andre tanker.

“Kurs mod sexforbrydere skærpes”, hed det i Berlingske Tidende i september. Justitsministeren (socialdemokrat) bebudede lovforslag inden jul om mere brug af tidsbestemt forvaring og øget tvang til behandling, men afviste et forslag om hårdere straffe, som en tidligere justitsminister (konservativ) kom med. Dette forslag kom i april 1996, jft. nedenfor. Fagfolk har advaret mod paniklovgivning (Greve, 1995), mens Dansk Folkeparti har fremsat forslag til folketingsbeslutning om tvangsmæssig medicinsk kastration af voldtægtsforbrydere m.fl. (B 66 af 9.1.1996). Forslaget begrundes med udokumenterede påstande om, at voldtægtsforbrydelserne i Danmark, ikke mindst mod mindreårige, gennem meget lang tid er blevet stadig grovere, og at de almindelige straffe ikke har haft nogen effekt overhovedet. Derfor finder partiet tiden inde til hårdere og mere effektive straffe og hævder, at medicinsk kastration er den eneste metode til sikring mod “disse forfærdelige forbrydelser, der kan have livsvarige følger virkninger for ofrene”. “Kyniske forbrydere kan og skal ikke beskyttes her i landet”, hedder det også. Forslaget blev efter en ophidset debat henvist til Folketingets Retsudvalg (FT forh. 1995-96, sp. 3743 ff.).

Debatten i Danmark har indtil fornylig mest drejet sig om det formålstjenlige eller -løse i kemisk kastration af seksualforbrydere. Metoden har som nævnt – under forudsætning af frivillighed – fortalere bl.a. på Herstedvester. Fangerne i denne anstalt er typisk folk med tidsbestemt forvaring på grund af farlighed eller med store psykiske problemer i øvrigt. Der er især tale om mænd, der gentagne gange har begået grov voldtægt. Ud fra dette meget specielle klientel kan man ikke slutte noget generelt om seksualforbrydere eller om, hvad der virker eller ikke virker på dem. Langt de fleste, der dømmes for “almindelige” seksuelle overgreb mod egne børn og stedbørn (som regel sammenfattet i begrebet incest) eller fremmede børn (herunder egentligt pædofile), får tidsbestemt fængselsstraf af kortere varighed (kun i ekstreme tilfælde mere end 4 år) og afsøner i åbne fængsler. Der tilbydes yderst sjældent nogen form for hjælp, terapi, behandling etc., hverken under varetægt og afsoning eller i forbindelse med prøveløsladelse, heller ikke til dem, der selv beder om det. Det skyldes dels, at der ikke (længere) foregår behandling i fængselsvæsenets eget regi, dels at det almindelige social- og sundhedsvæsen stort set ikke har relevante tilbud.

“NOTHING WORKS”

At fængslerne ikke har egne behandlingsmuligheder, er i god overensstemmelse med den behandlings-pessimisme, der bredte sig i Skandinavien og andre steder fra begyndelsen af 1970’erne. Kombineret med kritik af manglende retssikkerhed resulterede udviklingen i Danmark ikke alene i afskaffelsen af en række tids-

ubestemte sanktioner med behandlingsmæssig legitimering (i 1973), men også i en nedprioritering af det egentlige behandlingsarbejde (ganske vist sammen med en forestilling om, at nødvendig hjælp/behandling skulle ydes af social- og sundhedsvæsenet) samt i en stærkere pointering af selve frihedsberøvelsen som Kriminalforsorgens formål. Denne udvikling blev understøttet af forskning især i USA. Herom siger de canadiske psykologer Don A. Andrews og James Bonta (1994) i deres meta-analyse af nordamerikanske effektundersøgelser:

The issue of the effectiveness of correctional programs has been a very controversial one. Within criminology many have taken the position that, simply put, “nothing works”. These criminologists appear to have known a priori, without evidence, that a focus on individual offenders could not work. Hence, they endorsed without criticism program evaluation that failed to establish the effects of human service, and criticized studies that appeared to find evidence in support of particular approaches to counseling or supervision. human service could be rejected outright because it was inconsistent with their myths (s. 63).

Andrews og Bonta refererer den gennemgang og opsummering af mere end to hundrede studier over effekten af forskellige former for “human service” i forbindelse med strafferetlige reaktioner, som blev foretaget i USA i begyndelsen af 1970’erne af R. Martinson og hans kolleger. Andrews og Bonta hævder, at alt efter hvordan man klassificerer studierne, så viste mellem 40% og 60% af dem faktisk en eller anden form for positiv effekt på i det mindste nogle typer af forbrydere. Martinson m.fl. kom ikke selv med ganske entydige konklusioner i de oprindelige artikler eller i senere kommentarer, men det dominerende budskab forblev “nothing works”. Andrews og Bonta påstår, at der var tale om “knowledge destruction”. Studier, som viste negative konklusioner vedrørende effekten af behandling, blev godtaget næsten uden spørgsmål, og studier, der talte til fordel for behandling, blev underkastet intens kritik, undertiden på et plan som følger: Det må formodes, at effektiviteten af rådgivning og vejledning kun afspejler rådgiverens “natural interpersonal skills”. Til den type kritik siger Andrews og Bonta:

If the findings are that counseling is effective when it is offered by interpersonally skilled therapists, so be it. Such a finding begins to say something about the conditions under which counseling is effective. It is not a reason for discounting treatment (s. 184).

Andrews og Bonta minder om, at Martinson selv “angrede” i en senere artikel, men stort set blev ignoreret, selv om hans fornyede gennemgang af studien fik ham til nu at konkludere, at “some treatment programs do have an appreciable effect on recidivism” (Martinson, 1979, s. 244). Andrews og Bonta skriver:

The “nothing works” perspective appeared to better serve the interests of various groups. Mainstream criminologists seemed pleased with “nothing works” because

that conclusion fit with their general antipsychological bias. Moreover, many sociologists who had earlier been pro-intervention had become anti-intervention because their social theories had not translated into effective programs. Finally, the political left was becoming suspicious of state intervention in view of the events of the late 1960s and early 1970s. A conservative public seemed ready to promote the punishment of offenders, and scholars of the due process/just desert schools could proceed with their agenda of "punishment with dignity" (as opposed to what they called the "tyranny of treatment") (s. 185).

I en publikation fra the National Institute of Justice, der er det amerikanske justitsministeriums forsknings- og udviklingsafdeling, erkender lederen af det forskningsprogram, som "nothing works" udsprang af, Douglas S. Lipton, sit delvise ansvar for de seneste 20 års mistillid til mulighederne for rehabilitering. Han gør opmærksom på, at Martinsons pessimistiske sammenfatning af forskningsresultaterne i 1974 (Lipton et al., 1975) ikke var fuldt dækkende for indholdet af selve studien. Her var konklusionen mere forsigtig og efterlod den mulighed, at visse former for rehabilitering er virkningsfulde. Men Martinsons artikel kom "at a time when the national media and the social climate were ripe for a shift away from the so-called "rehabilitation era". Liberals and conservatives alike felt that, as James Q. Wilson put it at the time, ".... belief in rehabilitation requires not merely optimistic but heroic assumptions about the nature of man" (Lipton, 1995, s. 14)¹. Lipton taler om et "anti-rehabilitation backlash". Modstandere mod behandling kunne i forskningen finde bekræftelse på deres egne faste forestillinger angående straf, "just deserts" og generalprævention. Udtrykket "nothing works" blev et feltråb og indgik i det almindelige ordforråd i straffesystemet som om, det var en kendsgerning. Det har stadig stor indflydelse og er efter Liptons opfattelse en af grundene til, at fx narkobehandling i fængslerne har lav prioritet. Liptons artikel handler i øvrigt om gode resultater fra nogle af de programmer til behandling af narkomaner, som faktisk eksisterer i USA.

Kriminologisk forskning – såvel i kriminalitetens årsager og virkninger som i dens bekæmpelse – er ikke uafhængig af den til enhver tid fremherskende sociale og politiske kontekst. Teorier opstår ikke i et samfundsmæssigt tomrum, og de teorier, der får praktiske konsekvenser, er dem, som de politiske magthavere finder anvendelige i henhold til deres ideologier og menneskesyn. Der er således logisk sammenhæng mellem "nothing works" (bortset fra medicin i visse tilfælde), genoplivningen af biologiske forklaringer på kriminalitet (og anden "asocial" adfærd) og de fleste vestlige samfunds politiske højredrejning i 1980'erne og 1990'erne (Lilly et al., 1995, s. 196 f.).

NY BEHANDLINGS-OPTIMISME

Der er altid forskere – også inden for kriminologi – der går imod "mainstream". I Canada har kriminologer, især med psykologisk baggrund, holdt fast ved, at langt fra alle analyser af behandlingsprogrammer viser entydigt negative resultater.

Tværtimod konstaterer de, at “some things work for most”. Andrews og Bonta (1994) skriver:

In summary, evidence to date suggests that the delivery of clinically relevant treatment service is a promising route to reduced recidivism. Whatever the social role of punishment, there is no evidence that a reliance on just deserts or deterrence-based sanctioning is followed by meaningful reductions in recidivism.

The possibility of large reductions in recidivism resides in delivering appropriate treatment services to people at risk and in need. Notably, however, both of the meta-analyses reviewed here suggest that the use of alternatives to custodial sanctions will enhance the effectiveness of appropriate treatment services (s. 193).

Problemet med den analyserede effektforskning er ifølge to andre canadiske forskere (Antonowicz & Ross, 1994), at mange af undersøgelserne er vanskelige at vurdere, idet de ikke beskriver klienter, personale, programmernes indhold etc. tilstrækkeligt detaljeret til, at man med sikkerhed kan afgøre, “who did what to whom, why, how much, how often, and with what results” (s. 102). Denne mangel på grundig opfølgning bevirker, at Antonowicz & Ross finder meget lidt empirisk støtte for generelle påstande om, at behandlingsprogrammer er effektive. Af de få studier, som efter deres strenge kriterier anses for gode nok, viser knap halvdelen imidlertid positiv effekt i form af reduktion af recidiv på mellem 27% og 90% i forhold til sammenlignelige kontrolgrupper. De konkluderer:

It does appear that our best chances for successful rehabilitation will come from implementing programs based on a cognitive-behavioral model, target offender characteristics known to be associated with reoffending, are multifaceted and include roleplaying, modeling, and social cognitive skills training. Moreover, they may not have to be restricted to community settings or to well-motivated or low-risk clients (s. 102).

Denne konklusion understøttes af en omfattende rapport til Europarådets 20. konference om kriminologisk forskning i 1993 (Lösel, 1995) om et stort antal meta-analyser på området. Heri hedder det bl.a.:

Recent meta-analyses and other reviews of the outcome of offender treatment cover a very broad database of more than 500 studies. Overall, they repudiate the doctrine that “nothing works”. Nowadays it is becoming clearer which interventions provide a meaningful response to antisocial behaviour and which do not (s. 97).

BEHANDLING I DET CANADISKE FÆNGSELSVÆSEN

I Canada har man heller aldrig i praksis forladt troen på, at rehabilitering i forbindelse med afsoning af fængselsstraf er mulig, på trods af pres fra “anti-service” og “back to justice” bevægelser, der kom til udtryk bl.a. i forslag fra Canadian

Sentencing Commission i 1980'erne. Andrews og Bonta (1994) mener, at Correctional Service of Canada (CSC, den føderale kriminalforsorg) har spillet en rolle i denne sammenhæng, idet den „embarked on a protection of the public agenda that incorporated both secure management of the sentence and the delivery of correctional treatment service”. I hvert fald afviste regeringen de temaer i kommissionens rapport, som var udtryk for anti-rehabilitering (s. 229).

Lederen af CSC fra midten af 1988 og nogle år frem var danskeren Ole Ingstrup. I 1995 giver han denne forklaring på sin holdning (Ingstrup, 1995):

The first and very simple thought which led me to question the “nothing works” model was that I was unable to comprehend how and why the institutional setting would – or indeed could – prevent normal rules for human interaction from working. In all other aspects of life, private as well as professional, we take it for granted that interaction leads to change, and positively directed interaction leads to improvement. That is the assumption underlying the upbringing of our children, our educational systems, the medical and psychological treatment systems, the apprenticeship idea, the mentoring system, etc. So why would one suddenly suspend that general idea of interaction leading to change just because the interaction takes place in a correctional setting? (s. 9).

CSC's erklærede filosofi er formuleret som følger i et “Mission Statement” fra 1990:

The Correctional Service of Canada, as part of the criminal justice system, contributes to the protection of society by actively encouraging and assisting offenders to become law-abiding citizens, while exercising reasonable, safe, secure and humane control.

Heri indgår bl.a. den grundlæggende vurdering, at forbrydere har et potentiale for menneskelig vækst og udvikling og for at leve en tilværelse som lovlydige borgere. Et blandt flere vejledende principper er, at CSC skal sørge for programmer og muligheder, der kan støtte forbrydere i at udvikle “social and living skills”, og skal arbejde på at motivere dem til selv at bidrage til deres udvikling. Baggrunden er den kendsgerning, at stort set alle dømte før eller siden skal løslades til samfundet, nogle af dem ganske vist først efter mange års indespærring, samt den viden, at alt for mange af de dømte har en mængde alvorlige adfærds- og personligheds-mæssige problemer. I de canadiske fængsler er mere end halvdelen af fangerne ude af stand til at læse og skrive i tilstrækkeligt omfang, mange har psykiske problemer, mange har stofproblemer, og endnu flere har alkoholproblemer. De fleste ved simpelthen ikke, hvordan man skal opføre sig på en acceptabel måde på egen boldgade ude i samfundet. Desuden har mange forbrydere et sæt af værdier, som passer bedre til en kriminel end til en lovlydig adfærd. Med målrettet, individuelt tilpasset indsats kan der gøres noget ved alt dette. “Even personal values can be influenced under the right circumstances”, hedder det i historien om organisatorisk fornyelse i CSC (Vantour (ed.), 1991). Og det tilføjes:

The conveniently inexpensive (in the short term) “nothing works” philosophy of corrections that had a great deal of support in many Western countries beginning in the mid ’70s has been proven wrong, and, in the longer term, exceedingly expensive.

No correctional program is more costly than empty, aimless incarceration which inevitably leads to constant, significant growth in the prison population through the “revolving door” syndrome (s. 33).

I overensstemmelse hermed udviklede CSC i slutningen af 1980’erne de såkaldte “cognitive skills training” programmer (Porporino, Fabiano & Robinson, 1991). Formålet med disse er at opøve og styrke følgende færdigheder (Robinson, 1995, s. 67 f.):

- at kunne tænke kritisk, løse problemer og træffe beslutninger;
- at kunne erkende og analysere problemer og finde ikke-kriminelle alternativer;
- at kunne betragte frustrationer som problemer, der kan løses, og ikke blot som personlige trusler;
- at kunne planlægge;
- at kunne forudse konsekvenser af sin adfærd – at kunne stoppe op og tænke før, man handler;
- at kunne komme ud over et rent egocentrisk verdenssyn og at kunne opfatte og forstå andre menneskers tanker og følelser;
- at kunne tænke logisk, objektivt og rationelt uden at overgeneralisere, fordreje kendsgerningerne og give andre skylden;
- at kunne regulere egne handlinger således, at socialt acceptabel adfærd ikke er afhængig af ydre kontrol som politi og indespærring.

Ingen foregiver at have fundet en mirakelkur mod kriminalitet. Men man er overbevist om, at der er mange måder, hvorpå en kombination af anstrengelser kan reducere det antal alvorlige forbrydelser væsentligt, som de 20.000 mest problematiske personer i Canada ville begå, hvis der ikke blev gjort noget for at hjælpe dem. Det er denne holdning til mennesker, som ligger bag de mange programmer for seksualforbrydere i føderale canadiske fængsler.

PROGRAMMER FOR SEKSUALFORBRYDERE

Som andre steder i den vestlige verden har der i Canada op gennem 1980’erne og 1990’erne været øget opmærksomhed omkring forbrydelser med seksuelle komponenter, først og fremmest takket være kvindebevægelsen. Offer surveys har vist, at langt flere kvinder og børn, end man før troede, udsættes for overgreb. Undersøgelser på basis af dømt seksualforbrydere tyder på et kraftigt misforhold mellem antal domfældelser og den reelle forekomst af seksualforbrydelser, dvs. en høj grad af underrapportering. Der er de senere år foretaget flere væsentlige ændringer i den canadiske lovgivning omkring voldtægt (Los, 1990) og seksuelle over-

greb mod børn (Hornick & Bolitho, 1992). Sidstnævnte er især et resultat af en godt 1.300 sider lang rapport, udarbejdet af en komité under det føderale justitsministerium og ministeriet for sundhed og velfærd, den såkaldte Badgley-rapport (1984).

På det seneste har der været fokuseret en del på drenge som ofre for seksuelle (og fysiske) overgreb, bl.a. som følge af, at nogle romersk-katolske opdragelsesinstitutioner for drenge er blevet afsløret som rene tortur-anstalter (Henton & McCann, 1995).² Samtidig er forskere og terapeuter i stigende grad blevet opmærksomme på den mulige sammenhæng mellem traumatiske barndomsoplevelser og en senere krænker-adfærd (Hanson & Slater, 1988; Motiuk & Porporino, 1993; Hornick & Paetsch, 1995).

Øget opmærksomhed og mindre tolerance over for seksualforbrydelser har i Canada som andre steder resulteret i et stigende antal anmeldelser til politiet og dermed også i flere domfældelser. Fra 1984 til 1988 voksede antallet af seksualforbrydere i fængslerne med 59% (Wormith & Hanson, 1992) og fra 1990 til 1994 med yderligere ca. 50%, mens stigningen i den samlede fangepopulation i sidstnævnte periode kun var på 10%. Medvirkende til forøgelsen er, at den gennemsnitlige straffængelse ændredes fra 4,2 år i 1991 til et godt stykke over 5 år i 1994. Pr. 1. januar 1995 var der omkring 4.900 seksualforbrydere i det føderale anstaltssystem, dvs. personer hvis dom lyder på fængsel i 2 år eller derover. De udgjorde 26% af fangebefolkningen og 14% af de prøveløsladte med tilsyn (Robinson, 1995).

Behandling af seksualforbrydere er ikke noget nyt fænomen i Canada (eller USA og Europa for den sags skyld). Tilbage i 1960'erne var de stadig eksisterende Clarke Institute of Psychiatry i Toronto og Mental Health Center i Penetanguishene førende, for så vidt angår bl.a. aversionsterapi og biofeedback teknikker. Senere kom der programmer med et bredere udsnit af metoder, baseret på en opfattelse af seksualforbrydere som personer med adskillige personlighedsmæssige problemer, såsom lav selvopfattelse, hjælpeløshed, ringe sociale evner, lavt stemningsleje, dårlig aggressionsforvaltning og svag mandlig identitet. Disse programmer bestod i en kombination af oplæring, resocialisering, rådgivning og vejledning og foregik i forbindelse med frihedsberøvelsen. I 1980'erne begyndte kvindebevægelsen at få indflydelse på mange af behandlingsprogrammerne, og opmærksomheden blev flyttet til aspekter som magt og kontrol, stereotype kønsroller og holdningen til kvinder. Metoder til at påvirke de kognitive funktioner, dvs. evnen til at tænke, bruge sproget, løse problemer og erkende virkeligheden, blev udviklet (Forum, 1991; Wormith & Hanson, 1992).

Generelt har der manglet grundige beskrivelser og vurderinger af ældre programmer (jfr. ovenfor; Antonowicz & Ross, 1994), således at de mange nye, der er blevet etableret i de allerseneeste år, ikke har kunnet profitere af erfaringerne. Derfor nedsatte Ministry of the Solicitor General (det ministerium, hvorunder CSC hører) en arbejdsgruppe til at lave en oversigt over "the state of the art of sex offender treatment" i Canada. Arbejdsgruppens rapport kom i 1990.

Siden da har der været nedlagt et stort arbejde i at beskrive, kategorisere og evaluere behandlingsprogrammer for seksualforbrydere. I 1995 forelå der en udtømmende fortegnelse over samtlige programmer i CSC. Den viser, at kapaciteten for gennemførte behandlingsforløb er udvidet fra mindre end 200 i 1987 til mere end 1.700 i finansåret 1994/95. Heraf foregik de 1.100 i institution og de 600 i frihed, og der blev brugt ca. 12 mill. canadiske dollars på området. Der er planer om at forøge antallet med ca. 400 i 1996. Programmerne findes i alle typer af institutioner og i alle dele af landet, hvilket skal sikre, at de dømte har adgang til den form for behandling, som de har behov for. Stigningen i antal programmer afspejler bl.a. den omtalte stigning i antal dømte seksualforbrydere, men er især et resultat af den øgede vægt på forpligtelsen til at gøre alt, hvad der er muligt, for at beskytte samfundet mod forbrydere, som CSC's ledelse siden slutningen af 1980'erne har signaleret, bl.a. med gennemførelsen af principperne i "The Mission Statement" (Vantour (ed.), 1991). Anerkendelsen af denne forpligtelse har medført en kraftig satsning på "living skills", herunder den ovenfor omtalte "cognitive skills training", i canadiske fængsler (Porporino, Fabiano & Robinson, 1991). I øvrigt bruger man i denne sammenhæng snarere begreber som "training" og "coach" end begreber som "treatment" og "therapist".

Den nævnte fortegnelse over behandlingsprogrammer for seksualforbrydere indeholder en detaljeret beskrivelse af de enkelte programmets teoretiske grundlag, indhold, metoder, medarbejdere, varighed, kapacitet, målgruppe, resultater etc. Overordnet kan programmerne opdeles efter intensitet og varighed.

Høj-intensive programmer varer typisk mere end 8 måneder og i visse tilfælde op til 2 år. De foregår i specielle behandlingsinstitutioner, hvor den dømte opholder sig døgnet rundt og kommer i kontakt med fast tilknyttede professionelle med forskellig baggrund, som fx psykologer, psykiatere, sexologer og særligt uddannede sygeplejersker. Disse programmer retter sig især mod forbrydere med høj risiko for tilbagefald, fx fordi de har flere domme for grove forbrydelser bag sig, og med stort behov for hjælp, fx fordi de fungerer meget dårligt socialt. Der er plads til behandling af ca. 200 personer af denne type.

Middel-intensive programmer varer op til 5 måneder og foregår typisk i en fængselsinstitution. Der er tale om udefra kommende behandlere på kontrakt eller en kombination af fast tilknyttede og udefra kommende, som regel psykologer og sexologer. Der er plads til ca. 350 dømte i denne type programmer.

Lav-intensive programmer foregår mest i åbne fængselsinstitutioner og drejer sig primært om at lære den dømte at genkende de faktorer, som fører til, at han begår seksuelle overgreb, at udvikle hans færdigheder til at undgå sådanne situationer, og at forberede ham på løsladelse. Der er kapacitet til godt 500 i denne type programmer. Hertil kommer programmer i lokalsamfundet, hvortil den dømte løslades på prøve. Her får terapeuten mulighed for i tide at blive opmærksom på, om den løsladte har behov for yderligere støtte. Der er plads til i alt ca. 600 personer i disse programmer.

Correctional Service of Canada har nedsat en komité bestående af klinisk per-

sonale, som skal udvikle den basale infrastruktur i en sammenhængende strategi over for seksualforbrydere. På basis af bl.a. det indsamlede materiale om indhold m.v. i de enkelte programmer har komiteen i 1995 udarbejdet udkast til et sæt principper og standarder for det samlede arbejde med seksualforbrydere. Heri slås det endnu engang, at CSC skal bidrage til at beskytte samfundet mod risikoen for recidiv ved hjælp af programmer for identifikation, vurdering, behandling og støtte af seksualforbrydere. Principbeskrivelsen er endnu (februar 1996) ikke offentligt tilgængelig.

EKSEMPLER

I hvilken type fængselsinstitution, domfældte seksualforbrydere bliver anbragt, og hvilket program, de bliver henvist til, afhænger af en grundig undersøgelse og vurdering af den individuelle forbryder. I provinsen Ontario foregår alle sådanne undersøgelser nu ét sted, nemlig i Millhaven-institutionen nær Kingston (Malcolm, 1995). Denne "Sex Offender Intake Service" startede i 1993 og har det første år gennemført 256 "assessments". I assessment-processen indgår:

- dybtgående personligt interview, herunder konstatering af den dømtes eventuelle tendens til benægtelse eller bagatellisering set i forhold til offerets beskrivelse af forbrydelsen og dommens indhold, den dømtes generelle holdning til kvinder og børn, hans evne til indfølelse/empati m.v.;
- indsamling af al tilgængelig viden om den dømte fra sagsakter m.v.;
- sammenfatning af den dømtes seksuelle historie, herunder evt. traumer i form af seksuelle overgreb i barndommen, hans holdninger til seksuelle spørgsmål i almindelighed, viden om kvinders og børns seksualitet, seksuelle præferencer m.v.;
- test af intelligensniveau og neuropsykologisk test;
- personlighedstest;
- phallometrisk test i laboratorium (stimuli i form af billeder, video etc.);
- diverse andre tests, bl.a. som grundlag for vurdering af risikoen for gentagelse.

Hvis assessment-forløbet viser, at der er tale om en person med lav risiko for undvigelse og recidiv og lavt behov for hjælp i det hele taget, vil han blive anbragt i en åben institution og få tilbudt et lav-intensivt behandlingsprogram. Et eksempel herpå er programmet i Bath institutionen nær Kingston, Ontario (Sex Offender Programs in CSC, 1995, s. 115 f.). Det startede i 1991, og der gennemføres 45-50 behandlingsforløb pr. år. Der arbejdes med to grupper, som mødes i tre timer 2-3 gange om ugen i op til 4 måneder. Grupperne er åbne og tager nye klienter ind løbende. Alle typer af domfældte seksualforbrydere kan indgå, men hvis de fortsat benægter deres forbrydelse efter fem møder i gruppen, afvises de fra yderligere deltagelse.

Programmets teoretiske basis beskrives som "cognitive behavioural". Dets ho-

vedsigte er at påvirke kognitive mangler/forvrængninger og opøve færdigheder i at undgå tilbagefald. Kognitive forvrængninger har at gøre med en række problemer forbundet med tankevirksomhed, følelser, holdninger og meninger, herunder benægtelse af forbrydelserne og underdrivelse af deres hyppighed eller graden af anvendt vold og tvang, fralæggelse af ansvaret for forbrydelserne, fravær af medfølelse med ofrene og mangel på forståelse for ofrenes lidelser, placering af skyld hos ofrene, forvrænget opfattelse af kvinders og børns seksualitet m.v.

I gruppen, der ledes af en psykolog, vil den enkelte blive afkrævet en detaljeret beskrivelse af sin(e) forbrydelse(r), hvorved han vil komme til at afsløre sine eventuelle fordrejede holdninger og mangelfulde opfattelser. Gruppen vil konfrontere ham med de problemer, det skaber for ham selv at opretholde denne virkelighedsopfattelse, og mere realistiske perspektiver vil blive foreslået. Gruppen diskuterer myter omkring seksuelle overgreb på kvinder og børn, især forestillinger om ofrenes egen rolle og ønsker om at blive voldtaget. Deltagerne laver en liste over følgerne af seksuelle overgreb for ofrene, og i den sammenhæng skal de berette om eventuelle overgreb af fysisk, seksuel eller følelsesmæssig art, som de selv har været udsat for, således at de kan begynde at indse, hvad deres ofre må have følt.

Hver enkelt forbryder skriver et fiktivt brev fra sit offer til ham selv, hvori offeret beskriver den lidelse, angst, vrede etc., som han har forvoldt, og udtrykker sit raseri mod ham. Han læser brevet op for gruppen og bliver bedt om at ændre det, indtil alle er enige om, at det nøjagtigt beskriver, hvad offeret oplevede. Derefter skriver han sit fiktive svar, der udtrykker, at han er ked af det og påtager sig det fulde ansvar for offerets smerte. Igen skal han læse brevet op i gruppen og revidere det, indtil det anses for tilfredsstillende.

Arbejdet på at forhindre tilbagefald foregår i erkendelse af, at deltagelse i programmet ikke "helbreder" forbryderens problemer, men forhåbentlig bringer dem så meget under kontrol, at han kan leve en kriminalitetsfri tilværelse, hvis han vælger det. Han opøves i at identificere de faktorer, som nedsætter hans evne til at kontrollere situationen og derved øger risikoen for nye forbrydelser. Han lærer at undgå sådanne situationer eller håndtere dem, hvis de opstår uden hans medvirken. Gruppens medlemmer laver en liste over almindelige risikofaktorer, der typisk falder i fem kategorier: Stress, konflikter, selvpåførte tilstande som f.eks. beruselse, følelsesmæssige tilstande og faktiske situationer. Til selvpåførte tilstande hører seksuel ophidselse i forbindelse med brug af pornografisk materiale eller fremkaldelse af afvigende seksuelle fantasier, der kan nedsætte forbryderens kontrol over sin adfærd. Faktiske risiko-situationer opstår, hvis en mand, der har begået overgreb mod børn, igen befinder sig alene med et barn, eller en mand, der har begået voldtægt mod fremmede kvinder, befinder sig på gaden om natten uden noget bestemt formål. Programmet skal give deltagerne metoder til at undgå eller komme væk fra sådanne situationer, før det er for sent.

Foruden denne generelle liste skal den enkelte udarbejde sine egne lister over risici og advarselstegn, som er direkte relevante for hans kriminelle historie. De

indarbejdes i en personlig "Offence Cycle" og "Relaps Prevention Plan", som han skal læse igen og igen, så han kan minde sig selv om de ting, der er risikable. Når han forlader programmet, tager han materialet med sig til brug under prøveløsladelsen, og det sendes i kopi til den tilsynsførende.

I programmet indgår den erkendelse, at en seksualforbryder kan træffe beslutninger, som han opfatter som irrelevante i forhold til de erkendte risiko-situationer, men som alligevel er farlige for ham. En "child molester" tager måske job som lærer eller bruger sin fritid som sportstræner uden bevidste bagtanker. Eller en mand, der tidligere har voldtaget blaffere, kommer op at skændes med sin samlever, forlader huset i vrede og kører ud på de øde landeveje i sin bil. Eller en incestforbryder tilbyder sin kone at passe børnene, så hun kan gå i biografen med sin veninde. I alle tilfælde kan disse valg forklares rationelt. Gruppens deltagere trænes i at forudse det mulige videre forløb: Den lette adgang til at blive alene med et barn eller til at få en kvinde med i bilen.

Som nævnt indgår der i den indledende vurdering af forbryderens personlighed m.v. en phallometrisk test. Hvis denne har vist seksuel ophidselse i relation til afvigende seksuelle stimuli, fx billeder af nøgne småbørn eller voldspornografi, vil der i programmet indgå en kombination af såkaldte "covert sensitization", "masturbatory reconditioning" og "satiation" procedurer.

"Covert sensitization" kræver, at forbryderen konstruerer flere typiske kæder af handlinger, som kulminerer i en forbrydelse. Disse skrives på et lille kort, der på bagsiden har opregnet flere katastrofale konsekvenser, som den pågældende blev udsat for, da det i sin tid skete. Han skal læse disse kort mindst tre gange hver dag i adskillige uger, indtil hans fantasier om fx nøgne småbørn kommer så sjældent og er så kortvarige eller lidt intense, at de ikke længere er plagsomme for ham.

"Masturbatory reconditioning" går ud på at ændre de fantasier, der forekommer under og efter masturbation. Forbryderen bliver instrueret i at forestille sig normale seksuelle relationer til passende kvinder i forbindelse med spontant forekommende rejsning og indtil ejakulation. Gentagne øvelser af denne art styrker de acceptable fantasiers evne til at fremkalde og opretholde seksuel lyst.

"Satiation" består i at få forbryderen til straks efter ejakulation at forestille sig alle de variationer af hans afvigende fantasier, som han kan komme i tanke om. Han skal gentage dette, hver gang han har masturberet, idet han efter orgasmen befinder sig i en såkaldt "refractory period", hvor han ikke reagerer (eller i hvert fald kun reagerer relativt lidt) på seksuelle forestillinger. Når han gentagne gange forbinder afvigende fantasier med denne tilstand, vil sådanne fantasier få mindre og mindre magt over hans seksuelle drifter.

Teknikkerne bygger på den indsigt, at seksuel ophidselse foregår i hovedet mere end i kønsorganerne, og at det er muligt ved intens træning at ændre adfærd. Det forventes ikke, at forbryderen aldrig senere vil få afvigende fantasier eller føle sig tiltrukket af "forbudte" stimuli. Men erfaringen er, at det sker sjældnere og med mindre styrke end før. Forbryderen trænes i at analysere, hvad der fremkalder fantasierne, og at håndtere dem på adækvat måde. Nye målinger skal vise, hvor

effektiv behandlingen har været, og procedurerne fortsætter, indtil forbryderen har opnået et tilfredsstillende niveau af kontrol med sine impulser. Denne del af programmet foregår i tre timers forløb tre gange om ugen, for de fleste vedkommende i omkring fire måneder, for nogle af dem dog længere.

De elementer af et behandlingsprogram, som er beskrevet ovenfor, findes i de fleste programmer, men tillægges forskellig vægt alt efter, hvilken type seksualforbrydere der deltager i gruppen. Medicinsk terapi med såkaldt anti-androgene stoffer, også kaldet kemisk kastration, indgår ikke som fast bestanddel i noget program, men anvendes i visse tilfælde i programmer med psykiatrisk uddannede terapeuter som et supplement til den kognitive/adfærdskorrigerende træning. Generelt synes der at være enighed om, at anti-androgener ikke er vidundermidler, og mange terapeuter hævder, at de har begrænset virkning på forbrydere, som ikke har en stærk seksualdrift. Meget tyder endvidere på, at medicinen ikke kan ændre retningen af denne drift, hvilket betyder, at forbryderens seksuelle behov nok kan nedsættes, men uden at hans præference for afvigende seksuel adfærd, fx med børn, ændres. Hvis forbryderen ikke har vilje (og evne) til at forandre adfærd og til at bruge medicinen efter forskrifterne, kan der ifølge de canadiske eksperter næppe forventes gode resultater. Bivirkninger i form af udvikling af bryster, depression, træthed og vægtforøgelse er konstateret hos visse, men langt fra alle, der er blevet behandlet med anti-androgener (Forum, 1989).

I nogle programmer indgår der afvænnning for misbrug af narkotika eller alkohol, individuel psykoterapi, psykiatrisk behandling, herunder med psykofarmaka, medicinsk behandling af somatiske sygdomme etc.

Programmerne kan som nævnt være af forskellig intensitet. Programmer med høj intensitet er af længere varighed end det ovenfor beskrevne, optager den dømmtes fulde tid og har flere medarbejdere med forskellig faglig baggrund. Som eksempler kan nævnes dels et program i Regional Treatment Centre Ontario, hvor der medvirker en særlig programleder, fire psykologer og ti specialtrænede sygeplejersker, dels et program i Regional Health Centre Pacific, der har en tværfaglig behandlergruppe bestående af en programleder, to sygeplejersker, en psykiater, en psykolog, en socialrådgiver, en omsorgsmedarbejder og en fængselsfunktionær. Her er der i øvrigt ad hoc tilknyttet kunstnere, pædagoger og andre fagfolk med særlig ekspertise samt lægfolk fra lokalsamfundet. I nogle programmer lægges der stor vægt på altid at have en kvindelig og en mandlig behandler sammen under gruppearbejdet, i andre bruges behandlere med særlig uddannelse fx som kliniske kriminologer eller adfærdsteknikere.

I erkendelse af, at de "oprindelige folk", dvs. indianere og inuiter, er overrepræsenterede i det canadiske fængselssystem, såvel generelt som i gruppen af seksualforbrydere, og ofte ikke ønsker eller kan få udbytte af "hvid mands behandling", er der etableret særlige programmer som fx Aboriginal Residential Sex Offender Program "Thuyhut" på Vancouver Island. Der er plads til otte deltagere ad gangen, og medarbejderne er en psykolog, en gruppeleder og en særlig rådgiver, som får assistance af "native elders", dvs. medlemmer af indianernes lokale ældre-råd.

RESULTATER

Mange af de psykologer og psykiatere, der leder programmerne eller er tilknyttet som terapeuter, kombinerer deres kliniske arbejde med undervisning og forskning. Desuden foregår der nu i udstrakt grad forskning og evaluering inden for systemet selv. Både Solicitor General (ministeriet) og Correctional Service of Canada har selvstændige forskningsafdelinger med såvel fast tilknyttede forskere som forskere, der ansættes til konkrete projekter. I slutningen af 1995 havde Solicitor Generals forskningsafdeling alene knap en halv snes projekter med relation til seksualforbrydere igang, hvoraf nogle drejer sig om langtidsopfølgning af løsladte forbrydere, andre om identifikation af risikofaktorer og forudsigelse af recidiv. Alt i alt betyder det, at der findes en frodig faglitteratur på området.

Som det vil være fremgået, er udviklingen og den systematiske anvendelse af de aktuelle træningsprogrammer for seksualforbrydere i Canada af forholdsvis ny dato. De fleste er startet efter 1990. Det er derfor begrænset, hvor lang tid man har kunnet følge de personer, der er blevet løsladt efter at have gennemført et program.

En målestok for succes, som især har offentlighedens og politikernes interesse, er omfanget af recidiv til ligeartet kriminalitet. Undersøgelser viser generelt, at seksualforbrydere har lavere tilbagefalds-frekvens end andre (Hanson, Scott & Steffy, 1995), og at seksualforbrydere, der foretrækker drenge som ofre, recidiverer hurtigere end dem, der foretrækker piger, med incest-forbrydere som de mindst recidiverende (Hanson, Steffy & Gauthier, 1993). Undersøgelser fra 1980'erne viser også, at en reduktion i recidiv til nye seksualforbrydelser næppe opnås, når behandlingen alene består i én enkelt form for terapi, fx aversions-terapi, individuel psykoterapi og traumebehandling eller relativt ustruktureret gruppeterapi med fokus på selvindsigt. Programmer, der bl.a. efter Canadian Psychological Association's opfattelse har størst chance for at virke, bør baseres på standardiserede kriterier for vurdering af personen, være individuelt tilpassede og indeholde en række forskellige elementer af terapi og træning, efterfulgt af supervision og behandling i lokalsamfundet efter løsladelsen (Wormith & Hanson, 1992). Det svarer til, hvad Antonowicz & Ross (1994) har fundet frem til i deres meta-analyse af behandlingsprogrammer, jfr. ovenfor.

Den første store undersøgelse af recidiv generelt, som CSC selv har foretaget efter lanceringen af de mange behandlingsprogrammer i begyndelsen af 1990'erne, herunder "cognitive skills" programmerne, blev offentliggjort i slutningen af 1995 (Robinson, 1995). Den omfatter i alt 4.072 føderale fanger, som har afsluttet et program for "cognitive skills training", eller som er blevet vurderet som egnede for deltagelse i et program, men på grund af ventelisternes længde ikke nåede at komme med før løsladelsen. På denne måde foreligger der to grupper med samme karakteristika (dvs. mangel på de færdigheder, som programmerne arbejder med), hvoraf den ene gruppe blev trænet, den anden ikke. Nogle af dem, der blev optaget i et program, faldt fra, blev flyttet til en anden institution før programmets afslutning, blev løsladt på prøve eller blev af forskellige grunde smidt ud af programmet. Det giver 3.031 personer, som gennemførte et program, 500, som var

blevet optaget, men ikke gennemførte, og 541, der ikke nåede længere end til ventelisterne.

Recidiv-undersøgelsen er baseret på de i alt 2.125 personer, som på undersøgelsestidspunktet havde været løsladt på prøve i mindst et år. Heraf havde 1.444 gennemført et program, 302 var faldet fra, og 379 havde kun været på venteliste. Recidiv defineres i undersøgelsen som genindsættelse på grund af tekniske overtrædelser af vilkårene for løsladelse og/eller tilbagefald til ny, pådømt kriminalitet. De to grupper, hvis recidiv sammenlignes, består af dem, der gennemførte et program inden løsladelsen, og dem, der forblev på venteliste under hele afsoningen.

Generelt viser undersøgelsen, at personer, hvis risiko for recidiv og behov for intervention var vurderet som relativt lave, ikke profiterede af programmet i recidivmæssig henseende. Recidivet for personer af denne type var ens, uanset om de havde gennemført et program eller kun stået på venteliste. Størst forskel i recidiv kunne påvises i gruppen af personer med relativt stor mangel på kognitive færdigheder og relativt høj recidiv-risiko. De, der i denne gruppe gennemførte et program, viste over 50% lavere recidiv end venteliste-fangerne. Hertil kommer, at hvis programmet blev gennemført som "community program" i lokalsamfundet, gav det særlig stort udslag i recidiv-frekvensen, idet de, der gennemførte, havde 66% lavere recidiv end dem, der havde stået på venteliste til et sådan program.

Af det samlede antal fanger var de 11% seksualforbrydere. De viste sig at være den gruppe i det hele taget, som havde størst nedgang i recidiv, hvis de gennemførte et "cognitive skills training" program, nemlig 58% i forhold til dem, der ikke fik mulighed for at gennemføre.³ Det vil sige, at de seksualforbrydere, der vurderes til at mangle kognitive færdigheder, har stor gevinst af programmerne. Forskerne er igang med at analysere denne gruppe yderligere for om muligt at finde forklaringer på resultatet. Foreløbige ideer går ud på, at seksualforbrydere, som både har gennemført et "cognitive skills program" og et "sex offender treatment program", har særligt gode chancer for at undgå tilbagefald til kriminel seksuel adfærd (Robinson, personlig information, januar 1996).

Man er blandt forskerne klar over, at der ikke vil kunne opnås lige gode resultater med alle typer af seksualforbrydere. Foruden at de ikke alle mangler kognitive færdigheder, vil de heller ikke alle kunne motiveres i tilstrækkelig grad. En endnu ikke offentliggjort undersøgelse, hvor ca. 500 løsladte personer med domme for voldtægt er blevet fulgt over en længere periode, viser i øvrigt, at forbrydere, der kan karakteriseres som psykopater, ikke profiterer i recidivmæssig henseende af behandlingsprogrammer. Der er endda en svag tendens til højere recidiv blandt dem, der har gennemført en behandling, end blandt dem, der ikke har. Det har forskerne foreløbig kun spekulative forklaringer på, fx at større indsigt i andre menneskers (ofrenes) følelser og reaktioner også kan øge evnen til at lokke ofre (fx børn) til sig (Quinsey og Lalumière, personlig information, januar 1996).

Resultaterne af den tidligere nævnte undersøgelse af "cognitive skills" programmernes effekt opfattes af Correctional Service of Canada som værdifulde og po-

sitive i den forstand, at man nu kan have større tillid til mulighederne for at påvirke recidivet ved hjælp af de forskellige programmer. Mønsteret i resultaterne viser ganske vist beskeden effekt på den samlede gruppe af fanger og større eller mindre effekt i relation til forskellige undergrupper. Dette siger i sig selv noget om kompleksiteten af effektforskning på dette område. Men resultaterne bekræfter, hvad Andrews & Bonta (1994) hævder, nemlig at indsatsen nytter under visse omstændigheder (jfr. også Lösøl, 1995). At der ikke kan måles den helt store generelle effekt kan medføre, at programmer bliver lukket, selv om de har vist sig meget effektive i relation til visse typer af forbrydere. Dette er så meget desto mere uheldigt i betragtning af de gode resultater, der tilsyneladende kan opnås med den gruppe forbrydere, som talmæssigt udgør en relativt stor del af den føderale fangebefolkning, nemlig seksualforbrydere. Fra offentlighedens og politikernes side er der megen opmærksomhed på denne type forbrydere, og CSC følger et pres i retning af at udvikle effektive programmer for behandling af dem. Man er optimistisk i så henseende. (Robinson, personlig information, januar 1996).

RETTE TIL BEHANDLING

Den canadiske myndighed (National Parole Board), der træffer beslutning om prøveløsladelse, er nu tilbageholdende med at løslade seksualforbrydere før udløbet af den fulde dom, hvis de ikke har gennemført et "sex offender treatment" program. Dette kan i praksis få helt absurde konsekvenser for personer, der er idømt tidsbestemt indespærring efter reglerne om "dangerous sex offenders", som det fremgår af en konkret sag, der blev afgjort i Ontario Court of Appeal i sommeren 1995.

I 1988 var en mand blevet dømt for i alt 16 tilfælde af seksuelle overgreb mod drenge mellem 10 og 16 år, begået inden for en periode på 37 dage året før. I retten havde to psykiatere forklaret, at tiltalte led af homoseksuel pædofili eller hebofili og af „antisocial personality disorder”. De havde været forsigtige i deres prognose, men dog ment, at der var mulighed for effekt af behandling. Dommeren, der dømte den tiltalte til tidsbestemt fængsel og erklærede ham „dangerous sex offender”, anbefalede stærkt, at han straks fik tilbudt et passende behandlingsprogram af CSC.

Ifølge canadisk lovgivning skal denne type sager tages op til fornyet overvejelse senest tre år efter påbegyndt afsoning og derefter hvert andet år. Dette er en garanti for, at den dømte ikke bliver glemt i systemet. I 1995 havde den pågældende endnu ikke været i nogen form for behandling, hvilket CSC forklarede med, at man normalt ikke tilbyder seksualforbrydere deltagelse i et "sex offender treatment" program før i slutningen af deres afsoning. Dommerens anbefaling i 1988 var således blevet ignoreret. Nu havde den dømtes advokat bragt sagen for retten som en slags civilt anerkendelsessøgsmål. Advokaten hævdede, at den nævnte garanti er illusorisk, hvis ikke fængselsmyndighederne gør alt, hvad der er muligt for at reducere eller fjerne den fare, som den dømte hævdes at udgøre, således at han

faktisk kan blive løsladt. Advokaten krævede CSC pålagt pligt til at tilbyde behandling. Retten udtalte, at den dømte befandt sig i en Catch-22 situation, idet han ikke kunne blive prøveløsladt, før han havde modtaget behandling, og ikke kunne komme i behandling, før han var tæt på løsladelse. Han havde imidlertid en tidsubestemt straf, så han kvalificerede ikke til behandling og ville aldrig komme til det. Retten fandt situationen utålelig og pålagde CSC straks at iværksætte passende behandling (Claridge, 1995; personlig information fra den dømtes advokat Ronald Price, januar 1996).

Hermed er et nyt stadium nået i historien om "sex offender treatment" i det canadiske straffesystem. På den ene side vil det som regel blive gjort til en betingelse for prøveløsladelse, at den dømte har gennemført et behandlingsprogram, og på den anden side vil den dømte kunne henvise til den refererede afgørelse som argument for at blive optaget i et program. Selvfølgelig vil han også – hvis han har tidsbestemt straf – kunne vælge at sidde tiden ud uden prøveløsladelse, eller – hvis han har tidsubestemt straf – blive siddende resten af livet. Dog er der ingen tvivl om, at den aktuelle opfattelse af behandlingspligt og behandlingsmuligheder i CSC vil medføre en målrettet motiverings-proces over for ham fra personalet i den anstalt, hvor han afsoner.

AFSLUTNING

Efter canadisk forbillede er der på forsøgsbasis i et par fængselsinstitutioner i Danmark for nylig indført træning i "cognitive skills" for "almindelige" fanger. Behandling af seksualforbrydere foregår – som det fremgår af indledningen – foreløbig ikke andre steder end i Anstalten ved Herstedvester, og da kun i form af individuel samtalerapi, evt. kombineret med medicinsk kastration. I april fremsatte, som tidligere nævnt, den danske justitsminister imidlertid et forslag til forstærket indsats mod seksualforbrydelser, herunder navnlig seksualforbrydelser begået mod børn (L 259 af 25.4.1996). Det indeholder dels en mindre lempelse i betingelserne for straf til forvaring på ubestemt tid, dels en forsøgsordning med behandling som alternativ til straf i forbindelse med betinget dom, og dels etablering af behandlingsmuligheder under afsoning af ubetinget fængselsstraf.

Betinget dom med vilkår om behandling skal ifølge forslaget i almindelighed kun kunne komme på tale som alternativ til ubetinget fængselsstraf på fra 4-6 måneder og op til omkring 1½ år. Der skal oprettes et visitationsudvalg, som skal "foretage en nærmere vurdering af den kriminelles egnethed og motivering til at indgå i et behandlingsforløb på grundlag af en indhentet mentalklæring" (s. 13). Udvalget skal sammensættes af repræsentanter for de behandlingssklinikker, som allerede eksisterer eller tænkes oprettet ved Rigshospitalet i København, Psykiatrisk Hospital i Århus og Universitetshospitalet i Odense. Om behandlingen på disse klinikker hedder det, at den skal "varetages af sexologisk specialsagkyndige, idet der ofte er tale om psykiske problemer, som kræver en særlig psykiatrisk-sexologisk behandling" (s. 14).

For de personer, der idømmes ubetinget fængselsstraf for en seksualforbrydelse, skal der ifølge forslaget etableres en visitations- og observationsafdeling ved Anstalten ved Herstedvester. Behandlingspersonalet ved denne anstalt skal så i løbet af et ophold på 2-4 uger kunne vurdere den indsatte med henblik på at af-dække et eventuelt behandlingsbehov. Selve behandlingen skal foregå i samarbejde med de tre nævnte klinikker.

Forslaget synes at lægge op til psykiatrisk behandling som det primære. Dette står i modsætning til erfaringerne i Canada, hvor man – som det vil være fremgået – i de senere år har forladt denne model til fordel for noget, man måske kunne kalde en pædagogisk/psykologisk (cognitive-behavioural) model, hvor psykiatere generelt spiller en meget underordnet rolle såvel i visitations- eller assessment-fasen som i selve træningen.

Som det danske forslag er formuleret, sondres der snarere efter forbrydernes art og grovhed end efter forbrydernes personlighed og behov såvel i relation til visitationsmåden som ved valget af behandlingssted (og -indhold?). Også dette står i modsætning til den canadiske model, hvor assessment-forløbet er standardiseret, og valg af behandlingssted og -program afhænger af resultatet heraf.

Under alle omstændigheder viser det danske forslag imidlertid en øget forståelse for det formålsløse i blot at indespærre folk i en vis periode og derefter løslade dem uden på nogen måde at have forsynet dem med redskaber til at leve en kriminalitetsfri tilværelse. Hvis forslaget bliver vedtaget, er det op til personalet i Kriminalforsorgen og de påtænkte klinikker at sammensætte relevante programmer og til politikerne at give de fornødne bevillinger. Når dette læses, vil vi vide mere om, hvordan debatten blev, og hvad politikerne havde vilje til.

Til slut kunne det være relevant at citere Robert E. Freeman-Longo fra the Safer Society Foundation i USA, som i årevis har arbejdet for alternativer til frihedsstraf. Freeman-Longo er en af forfatterne til noget af det arbejdsmateriale, som bruges i træningen i de canadiske programmer. (Freeman-Longo & Bays, 1988; Bays & Freeman-Longo, 1989; Bays, Freeman-Longo & Hildebran, 1990). I anledning af et forslag i USA om offentlig orientering eller advarsel i lokalsamfundet om løsladelse af seksualforbrydere, som Freeman-Longo er kraftig modstander af, siger han (Freeman-Longo, 1996):

As long as we continue to treat sexual abuse solely as a crime, we will forever be following the punishment model (i.e. "one-two-three strikes you're out", lengthier sentences, death penalties etc.) which have demonstrated over time their ineffectiveness in reducing violent crime. When we begin to consider sexual abuse as a public health problem and therefore an issue requiring serious prevention efforts, we can begin to nip the problem at the bud. The bottom-line question is whether such legislation is based on the *facts* of how best to prevent reoffending or on assuaging *feelings* of revenge. (s. 101).

REFERENCER

- Andrews, D.A. & James Bonta: *The Psychology of Criminal Conduct*. Cincinnati: Anderson Publishing Co., 1994.
- Antonowicz, Daniel H. & Robert R. Ross: *Essential Components of Successful Rehabilitation Programs for Offenders*. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, Vol. 38(2), 1994.
- Badgley, Robin F. (chairman): *Sexual Offences Against Children*. Report of the Committee on Sexual Offences Against Children and Youths. Vol. 1-2. Ottawa: Minister of Supply and Services Canada, 1984.
- Bays, Laren & Robert Freeman-Longo: *Why did I do it again? a guided workbook for clients in treatment*. S.O.S. Series, Number Two, Orwell: The Safer Society Press, 1989.
- Bays, Laren, Robert Freeman-Longo & Diane D. Hildebran: *how can I stop? breaking my deviant cycle. a guided workbook for clients in treatment*. S.O.S. Series, Number Three. Orwell: The Safer Society Press, 1990.
- Claridge, Thomas: *Dangerous offender faces Catch-22*. Globe and Mail, 28.6.1995.
- Forum. *On Corrections Research*, Vol. 1(1)/1989. Correctional Service Canada.
- Forum. *On Corrections Research*, Vol. 3(4)/1991. Correctional Service Canada.
- Freeman-Longo, Robert E.: *Feel Good Legislation: Prevention or Calamity*. I Child Abuse & Neglect, Vol. 20, No. 2/1996, s. 95-101.
- Freeman-Longo, Robert & Laren Bays: *who am I and why am I in treatment? a guided workbook for clients in evaluation and beginning treatment*. S.O.S. Series, Number One. Orwell: Safer Society Press, 1988.
- Greve, Vagn: *Farlige kriminelle – Er uvidenhed tilstrækkeligt grundlag for indespærring og kastration?* Årbog 1995, s. 93-104. Kriminalistisk Institut, Københavns Universitet.
- Hanson, R. Karl, Heather Scott & Richard A. Steffy: *A Comparison of Child Molesters and Nonsexual Criminals: Risk Predictors and Long-Term Recidivism*. I Journal of Research in Crime and Delinquency, Vol. 32(3)/1995, s. 325-337.
- Hanson, R.K. & S. Slater: *Sexual Victimization in the History of Sexual Abusers: A Review*. I Annals of Sex Research No. 1/1988, s. 485-499.
- Hanson, R. Karl, Richard A. Steffy & Rene Gauthier: *Long-Term Recidivism of Child Molesters*. I Journal of Consulting and Clinical Psychology, Vol. 61(4)/1993, s. 646-652.
- Henton, Darcy & David McCann: *Boys Don't Cry. The Struggle for Justice and Healing in Canada's Biggest Sex Abuse Scandal*. Toronto: McClelland & Stewart Inc., 1995.
- Hornick, Joseph P. & Floyd Bolitho: *A Review of the Implementation of the Child Sexual Abuse Legislation in Selected Sites*. Studies on the Sexual Abuse of Children in Canada. Ottawa: Department of Justice, 1992.

- Hornick, Joseph P. & Joanne J. Paetsch: *A Police Reference Manual for Cases of Child Sexual Abuse*. Solicitor General Canada, 1995.
- Ingstrup, Ole: *Only Those Who Believe Can Stay the Course in Turbulent Times*. A Lecture in Honour of Hans Tulkens. Ottawa: Canadian Center for Management Development, 1995, og *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab* 1996, s. xxx.
- Lilly, J. Robert, Francis T. Cullen & Richard A. Ball: *Criminological Theory. Context and Consequences*. London: Sage Publications, 1995.
- Lipton, Douglas S.: *The Effectiveness of Treatment for Drug Abusers Under Criminal Justice Supervision*. Washington: National Institute of Justice, 1995.
- Lipton, D.S., R. Martinson & J. Wilks: *The Effectiveness of Correctional Treatment*. New York: Praeger Publishers, 1975.
- Los, Maria: *Feminism and rape law reform*. I Lorraine Gelsthorpe & Allison Morris (eds.): *Feminist Perspectives in Criminology*. Milton Keynes: Open University Press, 1990.
- Lösel, F.: *Evaluating Psychosocial Interventions in Prison and Other Penal Contexts*. 20th Criminological Research Conference (1993). Criminological research, Vol. XXXI. Council of Europe Press, 1995.
- Malcolm, P. Bruce: *Sex Offender Intake Services at Millhaven Institution*, Millhaven, 1995.
- Martinson, R.: *What works? Questions and answers about prison reform*. I *The Public Interest*, No. 35/1974, s. 22-54.
- Martinson, R.: *New findings, new views: a note of caution regarding sentencing reform*. I *Hofstra Law Review* No. 7/1979, s. 243-258.
- Motiuk, Laurence L. & Frank J. Porporino: *An Examination of Sex Offender Case Histories in Federal Corrections*. Ottawa: Correctional Service Canada, 1993.
- Myers, John E.B. (ed.): *The Backlash. Child Protection under Fire*. London: Sage Publications, 1994.
- Nielsen, Beth Grothe: *Seksuelle overgreb mod børn i familien*. Et offerperspektiv på straffesystemet. Århus: Universitetsforlaget, 1991.
- Nielsen, Beth Grothe: *Så græd jeg lidt for mig selv*. Hvad børn kan berette om overgreb – en udfordring til systemerne. Århus: Universitetsforlaget, 1995.
- Porporino, Frank J., Elizabeth A. Fabiano & David Robinson: *Kognitiv oplæring i canadiske fængsler*. I *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 1991, s. 237-251.
- Robinson, David: *The Impact of Cognitive Skills Training on Post-Release Recidivism among Canadian Federal Offenders*. Ottawa: Correctional Service Canada, 1995.
- Sex Offender Programs in CSC. Program Inventory and Description, Resourcing and Capacities*. Ottawa: Correctional Service Canada, 1995.

- Vantour, Jim (ed.): Our Story. Organizational Renewal in Federal Corrections. Ottawa: Canadian Center for Management Development, 1991.*
- Wormith, J.S. & R. Karl Hanson: The Treatment of Sexual Offenders in Canada: An Update. I Canadian Psychology, No. 33(2)/1992, s. 180-198.*

Noter:

- 1) James Q. Wilson har sammen med Richard J. Herrnstein i 1985 udgivet en meget omtalt – og kritiseret – bog "Crime and Human Nature", baseret på biologiske forklaringer, herunder genetiske, der prædisponerer mennesker til at blive kriminelle (Lilly et al., 1995, s. 212 f.).
- 2) Se anmeldelse andet sted i tidsskriftet.
- 3) Det samme var tilfældet med de volds- og narkoforbrydere, som var udvalgt til deltagelse i programmerne ud fra kriteriet mangel på kognitive færdigheder.

Adresse: Lektor, Lic. jur. Beth Grothe Nielsen
Juridisk Institut
Aarhus Universitet
DK-8000 Århus C